

HAYALET YAZAR

Philip Roth 19 Mart 1933'te Newark, New Jersey'de doğdu. İkinci kuşak Amerikalı bir anne babanın, Bess ve Herman Roth'un ikinci çocuğu olan Roth, dönem dönem eserlerinde bahsettiği Weequahic'te, çoğunluğu Yahudi cemaatine mensup bir bölgede yetişti. 1950 yılında Weequahic Lisesi'nden mezun olduktan sonra Pennsylvania'daki Bucknell Üniversitesi'ne devam etti, ardından İngiliz Edebiyatı alanındaki yüksek lisansını burslu kabul edildiği Chicago Üniversitesi'nde tamamladı.

1959 yılında yayımladığı birkaç öykü ve bir novelladan oluşan *Hoşça Kal, Columbus* ve *Beş Öykü*yle Ulusal Kitap Ödülü'nü kazandı. Bu ödülünden on yıl sonra yayımladığı *Portnoy'un Feryadı*yla olumlu eleştiriler alarak ticari bir başarı kazanan Roth, Amerika'nın en iyi genç yazarları arasında gösterildi. Philip Roth, Nathan Zuckerman'ın serüvenleri ve Philip Roth adlı kurgusal bir anlatıcı karakter kullanarak aktardığı otuz bir kitabıyla yirminci ve yirmi birinci yüzyıl Amerikası'nın karmaşık yapısının sesi oldu.

Yaşadığı dönem boyunca edebiyat dünyasına yaptığı kalıcı katkılar Amerika'da ve tüm dünyada büyük çapta takdir edildi. Pulitzer Ödülü'nü, Uluslararası Man Booker Ödülü'nü ve ikiye kez de Ulusal Kitap Eleştirmenleri Birliği Ödülü'nü ve Ulusal Kitap Ödülü'nü kazandı. Beyaz Saray tarafından verilen Ulusal Sanat Nişanı'na ve Ulusal İnsan Bilimleri Nişanı'na layık görüldü ve ödülleri sırasıyla Başkan Clinton ve Başkan Obama'dan aldı.

Philip Roth 22 Mayıs 2018'de, yazmayı bıraktıktan altı yıl sonra, seksen beş yaşında öldü.

Burç İdem Dinçel tiyatro ve çeviribilim çalışmalarını Trinity College Dublin, Trinity Centre for Beckett Studies bünyesinde sürdürmektedir. Bu alanlarda birçok makale sahibi; *Last Tape on Stage in Translation: Unwinding Beckett's Spool in Turkey* (2012) ile *The Tragic Transformed: Attic Drama on the Contemporary Stage* (2024) başlıklı telif eserlerin yazarı; *Metamorphoses of Ancient Myths* (2017) derlemesinin de ortak editörlerinden biridir. Dinçel'in başlıca çevirileri arasında, Loula Anagnostaki'nin ilk üç oyunu –*Geceyi Geçirme*, *Şehir*, *Resmi Geçit* (2006)– George Steiner'in *Tragedyanın Ölümü* (2011), Michael Taussig'in *Walter Benjamin'in Mezarı* (2012), Philip Roth'un *Hayalet Yazar* (2014), *Karşıt Hayat* (2015), *Ve Hayalet Sahneden Çekilir* (2015), Theodoros Terzopoulos'un *Dionysos'un Dönüşü* (2016) ile Jonathan Lethem'in *Yalnızlık Kalesi* (2020) adlı yapıtlar yer almaktadır.

Philip Roth'un
YKY'deki kitapları

- Sokaktaki Adam (2011)
Nemesis (2012)
Öfke (2012)
Hoşça Kal, Columbus ve Beş Öykü (2013)
Hayalet Yazar (2014)
Karşıt Hayat (2015)
Ve Hayalet Sahneden Çekilir (2015)
Portnoy'un Feryadı (2017)
Pastoral Amerika (2018)
Bir Komünistle Evlendim (2019)
Baba Mirası (2019)
İnsan Lekesi (2020)
Bir Erkek Olarak Yaşamım (2020)

PHILIP ROTH

Hayalet Yazar

Roman

Çeviren
Burç İdem Dinçel

YAPI KREDİ YAYINLARI

Milan Kundera için

Üstat

Yirmi yılı aşkın süre önceydi –yirmi üç yaşındaydım, ilk hikâyelerimi yazıp yayımlıyor ve benden evvelki birçok *Bildungsroman* kahramanı gibi, daha şimdiden kendi heybetli *Bildungsroman*’ımı kaleme almayı tasarlıyordum–, bir Aralık öğleden sonrasında, günün hava kararmadan önceki son saatinde o yüce insanla tanışmak için, yaşadığı dağ evine vardım. Yalı baskı cephe kaplamalı çiftlik evi, Berkshires’ın yaklaşık dört yüz metre yukarılarında bir toprak yolun sonunda olmakla birlikte, üzerinde gabardin takımı ve beyaz gömleğe sade gümüş klipsle tutturulmuş mavi dokuma kravatıyla beni resmi bir şekilde karşılamak için çalışma odasından çıkan şahsın yöneticilere has güzelce fırçalanmış siyah ayakkabıları, sanatın yüksek mabedinden ziyade bir lostra standından indiğini düşündürmüştü bana. Buyurgan ve despot bir tavırla kaldırdığı çenesini veya oturmadan evvel kıyafetlerini düzeltmek için krallara yakışır bir titizlik, zarafet ve özen gösterdiğini fark edecek kadar –aslında, edebiyatla uzaktan yakından alakası olmayan geçmişimden çıkıp mucizevi bir şekilde buraya, ona gelmem dışında herhangi bir şeyi fark edecek kadar– kendimi toplamadan önce, E. I. Lonoff’un, Melville ve Hawthorne’dan sonra o bölgeden çıkan en özgün yazardan çok, okulları denetleyen yerel bir müfettişe benzediği izlenimine kapılmıştım.

Gerçi Lonoff hakkında New York’ta dolaşan dedikodular, karşıma bundan daha gösterişli birinin çıkacağı yönünde bir beklentiye sokmamıştı beni. Yakın bir tarihte, Manhattan’da –yaşlı bir editörün kolunda, gelecek vaat eden genç bir yazar olarak büyük bir heyecanla katıldığım– ilk yayıncılar davetimde jürinin huzurunda onun adını andığımda, orada hazır bulunan nüktedanlar, evvela bir göçmen çocuğu olan ve o nesle mensup bir Yahudi’nin, New England’ın köklü ailelerinden birinin kızıyla evlenerek onca sene “taşrada”, yani Amerika’nın başlayıp çok uzun süre önce bittiği,

goylara¹ mahsus kuşlar ve ağaçlarla dolu o ıssızlıkta yaşaması komik bir şeymiş gibi, neredeyse anında yok saymışlardı Lonoff'u. Öte yandan, davette adını andığım diğer bütün şöhretli kimseler de konuya vâkıf kişilere biraz gülünç geldiğinden, onların meşhur taşra münzevisine dair hicivli tasvirlerine şüpheyile yaklaşmışım. Aslına bakılırsa o davette gördüklerimden sonra, Yahudi olsun ya da olmasın bir yazar için dört yüz metre yüksekte, dağlarda, yalnızca kuşlar ve ağaçlar eşliğinde gözlerden ırak bir hayat sürmenin neden kötü bir fikir olmayacağını anlamaya başlamışım.

Beni buyur ettiği oturma odası derli toplu, sıcak ve sadeydi: büyük, yuvarlak bir nakışlı kilim, üstüne kılıf geçirilmiş birkaç rahat koltuk, köhne bir kanepa, uzun bir duvar boyunca sıralanmış kitaplar, bir piyano, bir gramofon, sistematik bir şekilde üzerine dergiler istiflenmiş meşe ağacından bir kütüphane masası. Beyaz ahşap kaplamanın üstündeki soluk sarı duvarlar, eski çiftlik evinin muhtelif mevsimlerdeki hallerini betimleyen yarım düzine amatör suluboya tablo haricinde boştu. Pencere önündeki yastıklı divan ve ziyadesiyle düzgün bir biçimde arkaya toplanıp bağlanmış mat keten perdelerin ötesinde, koyu renkli koca akça ağaçların çıplak dallarını ve el değmemiş, ayak basılmamış bembeyaz karla kaplı arazileri görebiliyordum. Saflık. Sükûnet. Sadelik. İnziva. İnsanın tüm yoğunluğu, ihtişamı ve özgünlüğü zahmetli, yüce ve aşkın bir meslek için koruma altına alınmış. Etrafıma bakmış ve ben böyle yaşayacağım işte, diye düşünmüştüm.

Lonoff, oturayım diye şöminenin yanındaki bir çift rahat koltuktan birini işaret ettikten sonra, ocak siperini kaldırarak, bacanın açık olduğundan emin olmak için başını içeri sokup dikkatle baktı. Görünüşe bakılırsa buluşmamızın gerçekleşeceği beklentisiyle oraya konulmuş olan çırayı tahta bir kibritle yaktı. Akabinde, ocak siperini, şömine tabanındaki bir oyuğun içine yerleştiriliyormuşçasına büyük bir itinayla tekrar yerine oturttu. Kütüklerin tutuştuğuna kanaat getirmesiyle –iki yüz yıllık evi ya da içinde yaşayanları tehlikeye atmadan ateşi başarıyla yakmış olmaktan memnun– sonunda gelip yanıma oturmaya hazırды. Hareketlerindeki çabukluk ve zarafet yüzünden âdeta kadınsı görünen elleriyle, her iki pantolon paçasını ütü çizgisinden hafifçe yukarı

1 Goy: Yahudilerin, Yahudi olmayanlar için kullandığı sözcük. (ed. n.)

çekip yerine oturdu. Böyle iri yarı ve cüsseli bir adama göre, hareketlerinde belirgin bir atıklık vardı.

“Size nasıl hitap etmemi istersiniz?” diye sordu Emanuel Isidore Lonoff. “Nathan mı, Nate mi, ya da Nat mi? Yoksa büsbütün farklı bir tercihiniz mi var?” Arkadaş ve tanıdıklarının kendisine Manny dediklerini ve benim de aynısını yapmamı söyledi. “Sohbeti kolaylaştırır.”

Bana pek öyle gelmiyordu ama bu durum beni ne kadar sersemletirse sersemletsin, buna uyacağımı belirtmek için gülümsedim. Sonrasında usta, hakkımda daha çok şey öğrenmek için hayatımdan bahsetmemi istedi. 1956 yılındaki yaşamıma ilişkin anlatılacak pek bir şey olmadığını söylememe gerek yok elbette, hele de bana bu denli bilgili ve derin görünen bir insana. Evlatlarının üzerine titreyen bir anne baba tarafından orta halli bir Newark mahallesinde yetiştirilmiştim; beni idolleştirdiği söylenen bir erkek kardeşim vardı; birkaç kuşak geriye giden atalarımın benden bekledikleri üzere iyi bir yerel lise ve mükemmel bir üniversitede eğitim görmüştüm; ardından, evimden sadece bir saat uzaklıkta bulunan bir garnizona atanıp, bedenimin gönderilmek üzere silah altına alındığı katliam Kore’de kanlı bir şekilde sonlandırırken Fort Dix üssündeki bir binbaşı için halkı bilgilendirme broşürleri yazarak askerlik hizmetimi yerine getirmiştım. Terhisimden bu yana, Aşağı Broadway’de asansörsüz bir apartmanın beşinci katında, benimle beraber yaşamaya gelen kız arkadaşımın, ortalığa biraz çekidüzen verdiği zaman iffetsiz bir keşişin evi olarak nitelendirdiği bir dairede kalıyor ve yazıyordum.

Geçimimi sağlamak amacıyla, üniversitedeki ilk yaz tatilimde girişken satış elemanlarına yüksek komisyon ücretleri vaat eden bir ilana başvurduğumdan beri düzensiz aralıklarla sürdürdüğüm iş için, haftada üç gün nehri geçip New Jersey’ye gidiyordum. Ekibimiz her sabah saat sekizde, kapı kapı dolaşıp dergi aboneliği satmak üzere New Jersey’de imalathanelerin bulunduğu bir kasabaya götürülüyor ve akşam saat altıda önceden belirlenmiş bir dükkânın önünden alınıp, idareci McElroy tarafından Newark şehir merkezine geri götürülüyordu. Evlerinde bir başlarına yakaladığımız bigudili ev kadınlarına asılmamamız hususunda bizleri –yani kazançlarını eğitimleri için biriktiren iki asil ruhlu genci ve akla hayale gelip gelebilecek her türlü talihsizliğin yıkıma uğrattığı, beti benzi atmış,

tıknefes üç bitkin ihtiyarı– bıkmadan usanmadan uyaran McElroy, ince bıyıklı, şık ve acayip biriydi: Öfkeli bir koca boynunuzu kırabilir, büyük bir şantaja maruz kalabilir, belsoğukluğunun kırk türlü halinden biri olan cüzam kapabilirdiniz ve dahası, gün içindeki saat sayısı da belliydi. Sakin sakin “Ya mala vurursunuz,” diye nasihat ederdi bize, “ya da *Silver Screen* satarsınız. Seçim sizin.” Biz iki üniversiteli delikanlı ona “Hırslı Musa” derdik. Dinlenip soluklanmam için dahi olsa, beni hole bile davet etme yönünde hiçbir ev kadını hiçbir zaman bir eğilim göstermediğinden –üstelik ben gözlerimi dört açmış bir şekilde, tel örgülü kapısının ardından beni dinlemeye yarım gönüllü görünen herhangi bir yaştaki herhangi bir kadının içinde alevlenecek bir şehvet kıvılcımını kolladığım halde–, yaşamdan ziyade işte mükemmelleşmeyi seçmek durumunda kalmıştım ama yine de reklamcılık yaparak geçen her uzun günün sonunda hesabıma on ila yirmi dolar arasında bir komisyon ücreti yatıyor ve önümde parlak bir gelecek uzanıyordu. Bu berbat hayatı –ve asansörsüz apartmanın beşinci katındaki artık sevmediğim kız arkadaşımı– terk edeli yalnızca birkaç hafta olmuştu ve New Yorklu seçkin bir editörün yardımıyla, Lonoff’un yaşadığı dağın eyalet sınırının öte yanında, taşra sanatçılarının inzivaya çekildikleri Quahsay Kolonisi’ne kış ayları için irtibat elemanı olarak alınmıştım.

Quahsay’deyken Lonoff’a, hikâyelerimden bazılarını –şimdiye dek dört tanesini– yayımlayan edebiyat dergilerini ve beraberinde, “birkaç yıl evvel” üniversitede eserlerine rastlayışımın bu yana kendisinin benim için ne denli mühim bir şahsiyet olduğunu anlatan bir mektup göndermiştim. Keza Lonoff’un “akrabaları” Çehov ve Gogol’un yapıtlarına rastgeldiğimden de bahsetmek suretiyle, yanılgıya mahal vermeyecek diğer yollardan, ne kadar ciddi bir edebiyat insanı olduğumu açığa vurmuştum. Bununla birlikte, şimdiye değin yazdığım hiçbir şey beni bu mektup kadar zorlamamıştı. Doğruluğu tartışma götürmeyecek ne varsa, kelimelere dökmemle birlikte bana apaçık düzmeceymiş gibi geliyor, samimi olma çabası arttıkça işler daha da beter oluyordu. Her ne kadar hemen akabinde mektubu çıkarmak için kolumu posta kutusunun boğumundan dibine sokmaya uğraşıp dursam da, en nihayetinde onuncu taslağı ona yollamış bulunmuştum.

Hayat hikâyemi daha iyi bir şekilde aktarma konusunda oturma odasının sadelik ve sıcaklığı da pek fayda etmiyordu. Lonoff’un

eski Amerikan şömine rafının önünde en ufak bir müstehcenlik ifadesinden dahi söz etmeye dilim varmadığından, arkadaşlarım arasında nam salan Bay McElroy taklidimin de esasında öyle ahım şahım bir tarafı yoktu. Ne McElroy'un bizi uyardığı husus hakkında rahat rahat konuşabiliyor, ne de şans kapımı çalsaydı teslim olma fikrinin beni ne kadar baştan çıkardığından bahsetmeye başlayabiliyordum. Sıradan kısa yaşamöykümün bu sansürlenmiş versiyonunu dinlediğinizde, sanki ünlü yazardan hoş bir akşam geçirmek için beni evine davet eden samimi ve kibar bir mektup almamışım da, en katı engizisyon mahkemesi üyelerinin önünde son derece önemli bir kişisel meseleyi savunmak üzere bunca yolu tepmiş ve en ufak bir yanlış hareketimde benim için değeri paha biçilmez bir şeyi sonsuza kadar kaybedecekmişim gibi davrandığımı düşünebilirdiniz.

Neden bu denli çaresiz bir şekilde onun takdirine ihtiyaç duyduğumu henüz bütünüyle kavrayamamış olsam da durum aşağı yukarı buydu. Gerçi bu, kendime güvenimin yerinde olduğu o yıllarda karakterime aykırıydı ama çekingen, nefes nefese kalmış konuşma tarzımın elimi ayağıma dolaştırması şöyle dursun, kendimi nakışlı kilim üzerinde onun ayaklarına kapanmış bir halde bulmadığıma da şaşmalıyım. Görüyorsunuz ya, sırf kendimi E. I. Lonoff'un manevi oğul adaylığına adanmak, ahlaki desteğini rica etmek ve eğer becerebilirimse onun yandaşlığı ve sevgisinin beraberinde getireceği o sihirli korumaya nail olmak için buraya gelmiştim. Ne zaman istesem bana dünyaları verebilecek sevgi dolu bir öz babam vardı tabii ki ama benim babam sanatçı değil, ayak doktoruydu ve son zamanlarda, yeni bir hikâyemden dolayı aile içinde ciddi sorunlar yaşıyorduk. Babam yazdıklarım karşısında o kadar afallamıştı ki, koşa koşa soluğu *kendi* ahlaki yol göstericisi Yargıç Leopold Wapter'ın yanında alıp, oğlunun ışığı görmesi için yargıcın yardımına başvurmuştu. Sonuç itibarıyla, yirmi yıldır neredeyse sürekli arkadaşça süren iletişimin ardından, şimdi babamla yaklaşık beş haftadır konuşmuyorduk ve ben de baba onayını başka yerlerde aramakla meşguldüm.

Üstelik sadece, ayak doktorundan ziyade sanatçı olan bir baba da değil; Amerika'daki en meşhur yazınsal zahitte, ilk kitabıyla altıncısı (bu eserle Ulusal Kitap Ödülü'nü kazanmış ama usulca bu ödülü geri çevirmişti) arasında geçen yirmi beş senede hemen

hemen hiç okur kitlesi olmamış ya da kabul görmemiş, ola ki adı zikredilmeyegörsün, Eski Dünya gettosunun antik bir kalıntısı, başlıca edebi ve toplumsal akımlardan hazin bir şekilde bihaber, bu alanlardaki gelişmelere ayak uyduramamış bir halk hikâyecisi olarak her daim göz ardı edilen, sabrın, metanetin ve özverinin o koca timsalinde arıyordum bu onayı. Onun kim olduğunu ve aslında nerede yaşadığını neredeyse hiç kimse bilmiyordu ve çeyrek yüzyıl boyunca bunlar hemen hemen kimsenin umurunda da olmamıştı. Okurları arasında bile, E. I. Lonoff'un, Amerikalılar hakkındaki hikâyelerini Çarlık Rusyası'nda bir yerlerde, sözümona bir pogrom sırasında aldığı yaralar sonucu ölmeden (az kalsın ölen kişi esasında babasıydı) evvel Yidiş dilinde kaleme aldığını düşünenler olmuştu. Bende bu denli hayranlık uyandıran şeyse salt bütün bu zaman zarfında hikâyelerini yazmasını sağlayan o kararlılığı değil, aynı zamanda "keşfedilip" popülerleştirildikten sonra kendisine biçilen ödül ve payelerin tamamını elinin tersiyle itmesi, enstitülerdeki tüm onursal üyelikleri geri çevirmesi, hiç röportaj vermemesi ve kaleme aldığı hikâyelerle yüzünü ilişkilendirmek sanki saçma ve gereksiz bir şeymişçesine fotoğraf çektirmemeyi tercih etmesiydi.

Okurların görüp görebildikleri tek fotoğraf, 1927 tarihli *Bu Senin Cenazen* başlıklı eserinin kapağının iç bölümünde yer alan solgun bir sepya portresiydi: Coşkuyla bakan badem gözleri, bir gönülçeleninkini andıran arkaya doğru taranmış koyu renk saçları ve öpülesi, manalı alt dudağıyla yakışıklı genç yazar. Oysa yalnızca gıdığı, göbeği ve kenarından püskülümsü ak saçların sarktığı kel kafasından dolayı değil, bütünüyle başka bir insan türü haline gelmiş olması yüzünden şimdi o kadar değişikti ki, (düşünme yetimi tekrar kazanmaya başlar başlamaz) bu dönüşümün sorumlusunun zamandan çok daha acımasız bir şey –bizzat Lonoff'un kendisi– olması gerektiğini düşünmüştüm. Gür, parlak kaşları ve belli belirsiz bir şekilde yukarı doğru kaldırdığı sebatkâr çenesi haricinde, onun elli altı yaşındaki halini, genç Hemingway ve Fitzgerald'ın damgasını vurduğu o on yılda, yolu Amerika'ya düşmüş herhangi bir Yahudi'nin sürgün Yahudiler hakkında yazdıklarına hiç mi hiç benzemeyen bir dizi kısa hikâye yazmış bu tutkulu, kimsesiz ve utangaç Valentino'nun fotoğrafıyla özdeşleştirecek en ufak bir şey yoktu.

Aslında üniversiteli katı bir ateist ve henüz gelişim aşamasındaki bir entelektüel olarak Lonoff kanonuyla ilk tanışmam, nasıl

da hâlâ ailemin Yahudi çocuğu olduğumun farkına varmamda, çocukluğumda aldığım İbranice derslerinden, annemin mutfağından, annem babam ve akrabalarımızın evliliklerde din farklılığının tehlikeleri, Noel Baba meselesi ve tıp fakültelerindeki kontenjan sınırlamalarının (daha o zamanlarda anladığım üzere, babamın ayak hastalıkları ihtisası yapmasının ve hayatı boyunca B'nai B'rith İftira ve İnkârla Mücadele Birliği'nin ateşli bir destekleyicisi olmasının sebebi o kontenjan sınırlamalarıydı) adaletsizliğine dair tartışmalarından alıp Chicago Üniversitesi'ne götürdüğüm her şeyden çok daha etkili olmuştur. Bir ilkokul çocuğu olarak bu çetrefil meseleleri çoktan başkalarıyla tartışabiliyordum (ki yeri geldiğinde tartışmıştım da); ancak Chicago'ya gitmek için evden ayrıldığımda bu konudaki tutkum bayağı bir körelmiş ve tıpkı bir ergen gibi, Robert Hutchins'in Beşeri Bilimlere Giriş dersine balıklama atlamaya hazır hale gelmiştim. Ama sonra, diğer on binlerce insanla birlikte ben de, kurmaca yapıtları bana, beni yetiştiren kişilerin omuzlarında halen bir yük misali taşıdıkları, Yahudilerin sosyal statüleriyle ilgili sonu gelmeyen ailevi saplantımızın da bir açıklaması olan o aynı dışlanma ve hapsolme duygusuna bir tepki gibi gelen E. I. Lonoff'u keşfetmiştim. 1948 tarihinde Filistin'de, katliamdan kurtulan Avrupa Yahudilerini bir araya getirecek bir anavatanın kurulmasıyla anne ve babamın hissettiği gurur, Lonoff'un kösteklenmiş, ketum, mahpus şahıslarıyla ilk karşılaştığım zaman içime dolan duygudan çok da farklı değildi doğrusu ve kendi mücadelecisi, dertli babamın hepimizi korumaya uğraştığı bütün o aşağılayıcı şeylerden, ortaya bu denli haşın bir nüktedanlığı ve keskinliği haiz bir edebiyatın utanmadan çıkarılabileceğini fark etmiştim. Kanımca, sanki ülkenin ilk "Rus" yazarının yetişmesi için Gogol'deki sanrılı ifadeler Çehov'un insani şüpheliğinin süzgecinden geçmiş gibiydi. Ya da üniversitede, Lonoff'un üslubunu "çözümlediğim" ödevde böyle bir iddiada bulunmuş ama hikâyelerinin, Doğu Avrupa'da Soykırım'dan evvel sürdükleri küçük köy hayatlarını Newark şehir merkezinin gotik katedralleri andıran sigorta binaları ve sütunlarıyla antik tapınaklara benzeyen bankalarına on dakikalık yürüyüş mesafesinde sürdüren çulsuz göçmen esnaflarla başlayarak büyük ölçüde Amerikanlaştırılmış kavmimize ilişkin içimde uyandırdığı akrabalık hislerinin; dahası, ben New Jersey'de güvenli bir şekilde büyürken, Galiçya'da başlarına gelen felaketlere, Kenan Toprakları'nda Hz.

İbrahim'in çektiklerine kıyasla birazcık daha fazla aşına olduğum dindar, meçhul atalarımıza dair hissettiğim akrabalık hislerinin de açıklamasını kendime saklamıştım. Efsanelere ve tabiata yönelik, vodvilvari sezgisine (üniversite son sınıfta yazdığım bu ödevde Lonoff'tan, bir toplumun tamamına ve görünümüne hayat verecek en doğru sahne aksesuarını işlevselleştiren bir Chaplin olarak bahsetmiştim), en basmakalıp ifadeye bile orta kararda ironik bir tat veren "çeviri kokan" İngilizcesine, bu kadar kısa hikâyelere bu kadar çok şey söyleten gizemli, sessiz, hayalperest tınısına bakarak, diye sormuştum açıktan açığa, Amerikan edebiyatında onun bir benzeri var mıydı?

Bir Lonoff hikâyesinin tipik kahramanı –1950'lerin ortalarında Amerikalı kitap kurtları için son derece anlamlı olan o kahraman; Hitler'den yaklaşık on sene sonra Yahudi olmayanlara Yahudilere dair, Yahudilere de kendilerine dair, o nekahet yıllarının yazar ve okurlarına ise sağduyunun belirsizlikleriyle düzensizliğin endişelerine dair, yaşam açlığının, yaşam pazarlıklarının ve yaşam dehşetinin en saf tezahürlerine dair yeni ve buruk bir şey söylüyormuş gibi görünen o kahraman– çoğunlukla, özlenmediği bir evden uzakta olmasına rağmen vakit kaybetmeden oraya dönmekle yükümlü, hiçbir yere ait bir hiç kimsedir. *Time* dergisinin uzun yıllar boyunca onu büsbütün yok saydıktan sonra "Lonoffvari" olarak tescil ettiği o meşhur şefkat ve merhametsizlik sentezi, başka hiçbir yerde, akıllı karışık yalnız adamın, kendisini akıntıyla sürüklenmeye hazırladığı hikâyelerde olduğundan daha çarpıcı değildir: Sonunda, kılı kırk yaran temkinliliğinin artık herhangi birine herhangi bir fayda sağlamasını önleyecek kadar kendisine vakit kaybettirdiğinin, ya da gözü pek ve kendisine özgü olmayan bir tezcanlılıkla hareket ettiği için, önceden üstesinden gelebildiği varoluşunu yoldan çıkarıp sonuçta her şeyi daha da kötü hale getiren o şeyi yanlış değerlendirdiğinin ayırına varacaktır.

Merhametsiz yazarın, kendi kendini yok etmenin kıyılarında bocalıyormuş gibi görüldüğü en amansız, en eğlendirici ve en rahatsız edici hikâyeleri, kısa süreli yazınsal şöhret döneminde kaleme alınmıştı (zira Lonoff 1961 yılında bir kemik iliği hastalığı sonucu öldü ve Oswald'ın Kennedy'yi vurmasıyla güçlü kale duvarlarının yerini devasa muz cumhuriyetine bıraktığı zamanlarda, onun yaşam içerisinde yasak olan her şeye nüfuz eden

yapıtları yeni bir okur kuşağının gözünde “geçerliliklerini” hızla kaybetmeye başladı). Lonoff’un ünü, kendisini neşelendireceği yerde en kasvetli düşlerini kuvvetlendirmiş, böylece, hakkı olan mükâfatı dünya ondan esirgemiş olsa kişisel deneyimi tarafından yeterli düzeyde desteklenemeyecek olan “ünden sonuna kadar uzak durma” felsefesini haklı çıkarmış gibiydi. Ancak gıptayla baktığı armağanın sadece küçük bir kısmı en sonunda kendisinin olduğunda –sanatından başka herhangi bir şeye sahip olması ve tutunmasının onun için ne kadar da hayret verici, uygunsuz bir durum olduğu büsbütün açığa çıktığında– ancak o zaman Lonoff boş yere umutlandırılmış kahramanın eyleme geçmek için *kılmı bile kıpırdatmadığı* o göz kamaştırıcı komik meseller dizisini (“İntikam”, “Bitler”, “Indiana”, “Eppes Essen” ve “Reklamcı” adlı hikâyeleri) yazacak ilhamı kendisinde bulmuştu; entrika ya da macera şöyle dursun, sefa veya kendini bırakma yönünde en ufak bir dürtünün, yönetimdeki Akliselim, Sorumluluk ve Haysiyet denen üçler erki tarafından, sadık astlarının da –tarife, sağanak, baş ağrısı, meşgul çalan telefon, trafik keşmekeşi ve hepsinden de vefalı olan o son andaki şüphenin– ustalıklı yardımlarıyla diktatörce ortadan kaldırıldığı öyküler.

Photoplay ve *Silver Screen*’den başka dergiler satmış mıydım? Her kapıda aynı repliği mi söylüyordum, yoksa satış konuşmamı müşteriye göre mi belirliyordum? Bir pazarlamacı olarak kazandığım başarıyı nasıl açıklıyordum? Bu can sıkıcı dergilere abone olan insanların ne istediklerini düşünüyordum? İş sıkıcı mıydı? Bilmediğim etmediğim mahallelerde dolanıp dururken hiç sıra dışı bir şey olmuş muydu? New Jersey’de Bay McElroy’unki gibi daha kaç ekip vardı? Şirket, sattığım her aboneliğe karşılık bana üç dolar ödemeyi nasıl becerebiliyordu? Hiç Hackensack’e gitmiş miydim? Nasıldı?

Gün gelip de onun gibi yaşayabilmeye başlayana kadar, yalnızca geçimimi sağlamak için yaptığım şeyin E. I. Lonoff’un ilgisini çekebileceğine inanmak güçtü. Nazik bir adam olduğu belliydi ve beni rahatlatmak için elinden gelenin en iyisini yapıyordu, ama çapraz sorgusuna karşılık bildiğim her şeyi söylememe rağmen, çok geçmeden akşam yemeğinden önce bir yolunu bulup benden kurtulacağını düşünüyordum.

“Keşke ben de dergi satmak hakkında bu kadar çok şey bilseydim,” dedi.

Şayet küçümseniyorsam da benim için hiçbir sorun olmadığını ve birazdan gitmem istenirse anlayışla karşılayacağımı belirtircesine kızarıp bozardım.

“Keşke,” dedi, “herhangi bir şey hakkında bu kadar çok şey bilseydim. Otuz yıldır hayal ürünleri yazıyorum. Hayatımda hiçbir şey olmuyor.”

İşte o anda o göz alıcı genç kadın önümde belirdi; tam da Lonoff zar zor duyulabilen, kendinden nefret eden bir tonda bu inanılmaz kederden bahsettiğinde, ben bunu kavramaya çalışırken. Hayatında hiçbir şey olmuyor muydu? Nasıl yani, kendisi bir deha olmuş, edebiyatın ta kendisi olmuştu, bu adam bir vizyonerdi!

Lonoff’un karısı –beni eve buyur ettikten sonra derhal ortalıktan kaybolan o beyaz saçlı kadın– salonun antresinin karşısındaki çalışma odasının kapısını bam diye açtı; koyu ve uzun saçları, mat –gri ya da yeşil– gözleri ve Shakespeare’inkine benzeyen yüksek, belirgin geniş alnıyla işte oradaydı kız. Bir kâğıt ve dosya yığını arasında halının üstüne oturmuş, şimdilerde Manhattan’da fazlasıyla eski, demode sayılan “New Look” tarzında bir tüvit etek ve beyaz, yünlü, uzun, bol bir süveterle sarılıp sarmalanmış, bacakları ölçülü bir şekilde eteğin geniş kenarları altında toplanmış ve bakışları belli ki başka bir yerdeki bir şey üzerine sabitlenmişti. Bu sade esmer güzelliği daha önce nerede görmüştüm? Velázquez’in bir tablosundan başka nerede olabilir? Lonoff’un 1927 tarihli –o resmin de kendince “İspanyol” bir yanı vardı– fotoğrafını anımsamış ve anında onun yazarın kızı olduğunu düşünmüştüm. Anında bundan çok daha fazlasını düşünmüştüm. Daha Bayan Lonoff tepsiyi halının üzerine, kızın yanına koymamışken *İspanyol Prensesi*’yle evlenip çok da uzaklarda olmayan bir çiftlik evinde yaşadığımı hayal etmeye koyuldum. Yalnız, Baba’nın çalışma odasında yere oturup ödevini bitirirken Anne onu kurabiyeyle besliyorsa acaba kaç yaşındaydı? O yüzle, bana en az doğa kadar doğal bir heykeltıraş tarafından uyumla işlenmiş gibi görünen güçlü kemiklere sahip o yüzle, on iki yaşından büyük *olmalıydı*. Değilse de bekleyebilirdim. Bu fikir, ilkbaharda burada, bu salonda bir evlilik olasılığından bile daha çekici gelmişti. Karakterimin gücünü gösterir, diye düşünmüştüm. Peki ya meşhur baba ne diyecekti bu işe? Elbette kendisine, Lonoff

Hanım'ın benim gelinim olması için yedi sene beklememi gerektiren o katı *Eski Ahit* geleneğini hatırlatmaya gerek yoktu; hadi onu geçtim, arabamla kızın lisesinin önünde takıldığımı görse bunu nasıl karşılardı?

Bu esnada bana şunları söylüyordu: “Cümlelerle oynuyorum. Hayatım bundan ibaret. Bir cümle yazıyor ve sonra onunla oynuyorum. Sonra ona bakıp tekrar oynuyorum. Sonra öğle yemeği yiyorum. Sonra geri gelip başka bir cümle yazıyorum. Sonra çay içiyor ve yeni cümleyle oynuyorum. Sonra iki cümleyi yeniden okuyor ve her ikisiyle de oynuyorum. Sonra divanıma uzanıp düşünüyorum. Sonra kalkıp onlara yol veriyor ve baştan başlıyorum. Bir günlüğüne de olsa bu rutinin dışına çıksam, bir ziyan hissiyle sıkıntıdan çıldırıyorum. Pazar günleri geç kahvaltı yapıyorum; Hope'la birlikte gazete okuyoruz. Sonra tepelere yürüyüşe çıkıyoruz ve bütün o güzel vaktin heba olması bana bir an bile rahat vermiyor. Pazar günleri, tüm o faydasız saatlerin gelme ihtimali yüzünden neredeyse deliye dönmüş bir halde uyanıyorum. Huzursuzun, huysuzun tekiyim ama o da bir insan işte, o yüzden gidiyorum. Bir sorun çıkmaması için saatimi evde bıraktırıyor bana. Sonuçta ne oluyor, onun yerine bileğime bakıp duruyorum. Biz yürüyoruz, o konuşuyor, sonra ben bileğime bakıyorum; genelde işe yarıyor bu, tabii iğrenç ruh halim çoktan durumu tersine çevirmediyse. Onun pes etmesiyle eve geliyoruz. Peki, evde pazarı perşembeden farklı kılacak bir şey var mı? Tekrar küçük Olivetti daktilomun başına oturup cümlelere bakmaya ve onlarla oynamaya başlıyorum. Ve kendime soruyorum: Neden zamanımı geçirmemin bundan başka bir yolu yok?”

Bu süre zarfında Hope Lonoff çalışma odasının kapısını kapatmış ve günlük ev işlerine dönmüştü. Lonoff'la ben kadının mutfakta vızıldayan mikserini dinliyorduk beraber. Ne söyleyeceğimi bilmiyordum. Tasvir ettiği yaşam benim için sanki bir cennetti; vaktini cümlelerle oynamaktan daha iyi bir şekilde geçirememesi, sadece kendisine değil, aynı zamanda dünya edebiyatına da bahşedilmiş bir lütuf gibi görünüyordu bana. Duygusuz konuşma tarzına rağmen, bir gününe ilişkin tasvirine gülmeli miyim acaba, bu anlattıkları Lonoffvari iğneleyici bir komedi olarak tasarlanmış olmasın diye düşünmeden edemedim; ama gene de, eğer ciddiyse ve kulağa geldiği kadar depresifse, ona kendisinin kim olduğunu ve eli kalem

tutan insanlar için ne denli değerli olduğunu hatırlatmam gerekmez miydi? Bunu nasıl olur da bilemezdi?

Yirmi üç yaşındaki halimle onun kasvetli havasını nasıl dağıtacağımı düşünmeye çalışırken, mikser vızıldıyor, ateş çıtırdıyor, rüzgâr esiyor ve ağaçlar hışırdıyordu. Kendisi hakkındaki, resmi giyim tarzı ve titiz mizacıyla bu denli çelişen açıksözlülüğü iyiden iyiye cesaretimi kırmıştı; yaşları benimkinin iki katını aşan insanlardan duymaya neredeyse hiç alışık olmadığım şeydi açıksözlülük, şahsiyetle alakalı söylediklerinde içten içe bir kendini iğneleme hissedilse bile. Hatta bilhassa içten içe bir kendini iğneleme hissediliyorsa.

“Öğleden sonrasının geri kalanında ne yapacağımı bilsem, çayımı içtikten sonra yazmaya bile çalışmazdım bundan böyle.” Saat üç itibarıyla artık gücü, kararlılığı, hatta isteği bile kalmadığını anlattı bana. Ama başka ne vardı ki? Keman ya da piyano çalsaydı, yazmadığı anlarda okumak dışında kendisini meşgul edecek ciddi bir uğraşı olabilirdi o zaman. Sadece müzik dinlemekle ilgili sorunsa, öğleden sonraları bir plak koyup öyle bir başına oturursa, çok geçmeden kendini cümlelerle zihninde oynayıp, en sonunda tekrar çalışma masasına dönerek, o gün boyunca yaptığı çalışmaya kuşku içinde bakarken bulmasıydı. Athene Üniversitesi’nin varlığı onun için büyük bir fırsattı elbette. Orada verdiği iki dersin öğrencilerinden şevkle bahsediyordu. Stockbridge’deki bu küçük okul, henüz akademik dünyanın geri kalanı aniden kendisine merak sarmadan yirmi yıl kadar önce ona öğretmen kadrosunda bir yer tahsis etmişti; bunun için daima minnettar kalacaktı oraya. Ancak işin aslı, bu parlak ve hayat dolu genç kadınlara bunca yıl ders vermesinden sonra, hem onun hem de onların, kendilerini biraz tekrar ettiklerini anlamış olmasıydı.

“Neden ücretli izne çıkmıyorsunuz?” İlk on beş dakikamda çektiklerimden sonra, E. I. Lonoff’a nasıl yaşaması gerektiğini söylemem dahi beni biraz olsun heyecanlandırmamıştı.

“Ücretli izne de çıktım. Daha beterd. Bir seneliğine Londra’da bir ev kiralamıştık. O zaman her gün benimdi yazmak için. İşten başımı kaldırıp civardaki yapılara bakmak için kendisiyle dolaşmaya çıkmamamdan dolayı mutsuz Hope da cabası. Hayır, artık ücretli izinlere paydos. Bu şekilde, en azından haftada iki öğleden sonra sorgusuz sualsiz işten başımı kaldırmak durumunda kalıyorum. Hem üniversiteye gitmek haftamın zirve noktası. Elimde bir

dosya, başımda bir şapka, merdivenlerde insanları selamlıyorum. Umumi tuvalete giriyorum. Hope'a sor. Keşmekeşten sersemlemiş bir halde dönüyorum eve."

"Çocuğunuz yok mu?"

Mutfakta telefon çalmaya başlamıştı. Bunu duymazdan gelerek, üç çocuklarından en küçüğünün birkaç yıl önce Wellesley'den mezun olduğunu ve karısıyla birlikte altı seneden fazla bir süredir yalnız yaşadıklarını söyledi bana.

Demek ki kız, onun çocuğu değilmiş. Karısının atıştırma bir şeyler verdiği, çalışma odasında yerdeki kız kim o halde? Metresi mi yoksa? Kelime, hatta bu fikir saçma olmasına saçmaydı ama makul ve münasip tüm diğer düşünceleri baltalıyordu işte. Büyük bir sanatçı olmanın karşılığında aldığınız mükâfatlar arasında, Velázquez prenseslerinin metresliği ve benim gibi genç insanların duyduğu huşu vardı. Vicdanımın yazınsal sesinin huzurunda böyle aşağılık beklentiler içine girmemle tekrar şaşkına dönmüştüm; oysa bunlar, tam da Lonoff'un hikâyelerinde feragat ustalarının başlarına bela olan aşağılık beklentiler değil miydi? Bizi hareket eden varlıklar yapan şeylerin salt yüce amaçlarımız değil, mütevazı ihtiyaç ve ihtiraslarımız olduğunu E. I. Lonoff'tan daha iyi kim bilirdi sahiden de? Bununla birlikte, mütevazı ihtiyaç ve ihtiraslarımı kendime saklamak bana iyi bir fikir gibi göründü.

Mutfak kapısı birkaç santim aralandı ve karısı ona "Sana," dedi.

"Kim? Yine mi bizim dâhi?"

"Burada olmadığını mı söyleseydim?"

"İnsanlara hayır demeyi öğrenmelisin. Böyleleri günde elli defa arar. İlham gelir gelmez soluğu telefonun başında alırlar."

"O değil."

"Her konuda doğru yanlış bir görüşü var. Her biri aptalca fikirlerle dolu bir kafa. Ne diye konuşurken bana vuruyor ki? Neden her şeyi anlamak zorunda? Entelektüelleri başıma toplamayı bırak. Ben o kadar hızlı düşünemiyorum."

"Özür dilerim dedim. Ayrıca o değil."

"Kim peki?"

"Willis."

"Hope, burada Nathan'la konuşuyorum."

"Özür dilerim. Ona çalıştığını söylerim."

"Çalışmayı bahane etme. Yemezler."

“Ona bir misafirin olduğunu söyleyebilirim.”

“Lütfen,” dedim, hiç kimse olmadığımı, bir misafir bile olmadığımı kastederek.

“Bütün bu merak,” dedi Lonoff karısına, “hep fazlasıyla hisli. Hep gözyaşlarına boğulmak üzere. Her zaman bu denli şefkat dolu olduğu şey nedir?”

“Sen,” dedi Hope.

“Bütün bu hassasiyet. İnsan ne diye bu kadar hassas olmak ister ki?”

“Sana hayran,” dedi Hope.

Lonoff ceketinin önünü ilikleyerek, istenmeyen telefona bakmak için ayağa kalktı. “Ya profesyonel masumlardır,” diye belirtti bana, “ya da derin düşünürler.”

Halden anladığımı omuzlarımı silkerek gösterirken, mektubumun beni her iki kategoriye de sokup sokmadığını düşünmeyi de ihmal etmedim elbette. Akabinde tekrar çalışma odasının kapısının ardındaki kızı düşündüm. Üniversitede mi yaşıyordu, yoksa İspanya’dan buraya Lonofflara misafirliğe mi gelmişti? O çalışma odasından hiç çıkacak mıydı acaba? Çıkmasa, ben nasıl içeri girebilirdim? Çıkmasa, bir yolunu bulup da kendi başıma onu nasıl görebilirdim?

Seni tekrar görmeliyim.

Bir dergi açtım: sinsi düşlerimi başımdan savmanın ve düşünceli bir edebiyatçıymış gibi orada beklemenin nispeten daha iyi bir yolu. Sayfaları karıştırırken, bir tanesi Cezayir’deki siyasi durum, diğeri de televizyon endüstrisi hakkında olan makalelere rastladım; her ikisinin de altı boydan boya çizilmişti. Sırayla okunduklarında her bir makalenin kusursuz birer özetini veren altı çizili yerler, okul çağındaki bir çocuğun güncel olaylar dersi ödevine yönelik mükemmel bir hazırlık mahiyetinde bayağı işine yarayabilirdi.

Lonoff –bir dakikaya kalmadan– mutfaktan çıktığında derhal elimdeki *Harper’s* dergisiyle ilgili meseleyi açıklamaya koyuldu. “Aklım firarda,” dedi bana, sanki ben, onun tuhaf ve sıkıntı verici yeni semptomlarına dair kendisine sorular sormak için uğramış bir doktormuşum gibi. “Sayfanın sonunda, ne okuduğumu kendime özetlemeye çalışıyorum ve beynim duruyor; hiçbir şey yapmadan sandalyede öylece oturuyorum. Elbette oldum olası elimde bir kalemle kitap okumuşumdur ama artık, elimde dergi okurken

bile bir kalem olmasa dikkatimin önümdeki şeyde olmadığını fark ediyorum.”

Kız yine çıkmıştı ortaya. Ancak uzaktan saf, sade ve basit bir güzellik gibi görünen şey, yakından daha çok bir muammayı andırıyordu. Kız antreden geçerek salona geldiğinde –tam da Lonoff, dergi okuduğu zamanlarda üzerine çöken endişe verici derdine ilişkin kılı kırk yaran tasvirini bitirdiğinde içeri girdiği zaman– o çarpıcı başın, gövdeden çok daha enfes ve çok daha büyük bir ölçekte vücuda getirildiğini görmüştüm. Koca süveter ve tüvit eteğin geniş mi geniş kenarları onun ne kadar da çıtı pıtı olduğunu pek tabii gizliyordu ama (gür, bukleli saçlar hariç) tüm diğer fiziksel özelliklerini belli belirsiz ve önemsiz kılan şey, ekseriyetle, o yüzdeki, iri gözlerinin içindeki tatlılık ve zekâyla birleşmiş dramatik ifadeydi. Hiç kuşkusuz, o gözlerdeki hoş sükûnet beni utandırarak cesaretimi kırmaya yeterdi; ama bakışlarına doğrudan karşılık veremeyecek olmam, bedeni ile başı arasındaki uyumsuz orantıdan da kaynaklanıyordu: Bende, eskiden bir felaketin yaşandığı, yaşamsal bir şeyin yitirildiği ya da sakatlandığı, ve bunun da fazlasıyla abartılı bir şekilde telafi edildiği izlenimi yaratan bir orantısızlık. İçine hapsediği kabuktan sivri kafasından fazlasını çıkaramayan, kapana kısılmış bir civcivi düşündüm. Paskalya Adası’ndaki taş heykellerin o kocaman başlarını düşündüm. İsviçre sanatoryumlarının taraçalarında “büyülü dağ” havasını içine çeken ateşli hastaları düşündüm. Neyse, izlenimlerimin dokunaklı ve sıra dışı yönlerini abartmayayım, özellikle çok geçmeden hepsi de zihnimi meşgul eden o sıradan ve zapt edilemez şeyin bir parçası haline gelecekken: Düşündüğüm başlıca şey, o yüze konduracağım bir buseyle kazanacağım zafer ve kızın bana öperek karşılık vermesinden doğan heyecandı.

“Bitti,” dedi Lonoff’a kız, “şimdilik.”

Lonoff’un düşünceli ve özen dolu bakışı, kız onun *torunu* olabilir mi acaba diye düşünmeme sebep olmuştu. Ansızın Lonoff bana, tüm tasa ve sıkıntılardan arınmış, en cana yakın insan gibi görünmüştü. Belki de –ondaki adını koyamadığım tuhaflığa hâlâ bir açıklık getirmeye çalışarak– kızın, Lonoff’un ölmüş olan bir kızının çocuğu olduğunu sanmışım.

“Hikâyeci Bay Zuckerman,” dedi nazikçe takılarak, şimdi *benim* büyükbabammışçasına. “Sana okuman için onun toplu eserlerini vermiştim.”